2) Κάθε διάδικος φέρει τά δικαστικά του ἔξοδα.

Bosco O'Keeffe Koopmans

Ἐδημοσιεύθη σέ δημοσία συνεδρίαση στό Λουξεμβοῦργο τήν 1η Ἰουλίου 1982.

Ὁ γραμματεύς

κ.ά.α.

J. A. Pompe

Βοηθός γραμματεύς

Ὁ πρόεδρος τοῦ πρώτου τμήματος

G. Bosco

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ FRANCESCO CAPOTORTI ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 18 ΜΑΡΤΙΟΥ 1982 [1]

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Οἱ ὑποθέσεις ἐπί τῶν ὁποίων σᾶς ἀναπτύσσω σήμερα τίς προτάσεις μου ἀφοροῦν τούς ὅρους ἐξοφλήσεως τῶν στεγαστικῶν δανείων πού χορηγήθηκαν ἀπό τήν Ἐπιτροπή στούς κοινοτικούς ὑπαλλήλους, συγκεκριμένα δέ τίς ἐπιπτώσεις τῶν κανονισμῶν 3085 καί 3086 τοῦ Συμβουλίου, τῆς 21ης Δεκεμβρίου 1978, ἐπί τῶν κανόνων πού διέπουν τίς ἐν λόγω ἐξοφλήσεις.

Πρέπει νά ὑπομνησθεῖ ὅτι μέ τήν ἀπόφασή του τῆς 2ας Μαρτίου 1970, περί τῆς χρήσεως τῶν διαθεσίμων κονδυλίων τῶν ἐγγεγραμμένων στόν προϋπολογισμό τῆς ΕΚΑΧ στήν θέση «Κονδύλια γιά συντάξεις», τό Συμβούλιο ὅρισε μεταξύ ἄλλων ὅτι τό 40 % τῶν κονδυλίων αὐτῶν προοριζόταν γιά τήν χορήγηση δανείων στά πλαίσια τῆς στεγαστικῆς πολιτικῆς ὑπέρ τῶν ὑπαλλήλων. Ἔτσι ἡ Ἐπιτροπή ἐθέσπισε στίς 17 Ἰουνίου 1971 τίς ἐκτελεστικές διατάξεις, πού ἐδημοσιεύθησαν στόν «Ταχυδρόμο τοῦ προσωπικοῦ» ὑπ' ἀριθ. 170 A τῆς 8ης Ἰουλίου 1971. Ἡ διάταξη πού ἐνδιαφέρει κυρίως τήν ὑπό κρίση διαφορά εἶναι ἡ τοῦ ἄρθρου 9, ἡ ὁποία ἀφορᾶ τίς νομισματικῆς φύσεως πλευρές τῆς καταβολῆς τῶν καταβαλλομένων ποσῶν. Στήν ἀρχική του διατύπωση τό ἄρθρο αὐτό ὅριζε: «Τά κατά τήν ἔννοια τῆς παρούσης διατάξεως δάνεια ἐκφράζονται σέ βελγικά φράγκα. Οἱ ἀντίστοιχες καταβολές πραγματοποιοῦνται στό νόμισμα τῆς χώρας στήν ὁποία εὑρίσκεται ἡ κατοικία γιά τήν ὁποία χορηγεῖται τό δάνειο μέ βάση τήν ἰσχύουσα κατά τόν χρόνο τῆς καταβολῆς ἰσοτιμία». Μέ ἀπόφαση τῆς 25ης Ἰουλίου 1975, ἡ Ἐπιτροπή ἐτροποποίησε τό πρῶτο μέρος τῆς ἐν λόγω διατάξεως, ὁρίζοντας ὅτι τά δάνεια ὄχι ἁπλῶς ἐκφράζονται, ἀλλά

1 — Μετάφραση ἀπό τά ἰταλικά.

καί «καταβάλλονται σέ βελγικά φράγκα», ἀντικατέστησε δέ τό δεύτερο μέρος μέ τήν ἀκόλουθη φράση: «Οἱ κρατήσεις καί οἱ καταβολές πού ἀναφέρονται στό ἄρθρο 7, παράγραφος 2, πραγματοποιοῦνται σέ βελγικά φράγκα, ὅπως καί κάθε ἐξόφληση στήν ὁποία προβαίνει ὁ ὀφειλέτης ἔναντι τῆς Ἐπιτροπῆς». Πρέπει στό σημεῖο αὐτό νά ὑπενθυμισθεῖ ὅτι τό ἄρθρο 7, παράγραφος 2, προβλέπει ἐκτός τῶν ἄλλων ὅτι μέ τίς συμβάσεις δανείων ἐξουσιοδοτεῖται ἡ Ἐπιτροπή νά ... «προβαίνει στήν κράτηση τῶν ὀφειλομένων τοκοχρεολυτικῶν δόσεων ... ἀπό τίς ἀποδοχές τοῦ ὑπαλλήλου».

Ἡ ἴδια ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς 25ης Ἰουλίου 1975, ὁριζε περαιτέρω στό ἄρθρο 2, στοιχεῖο α) τά ἑξῆς: «Ὁ δανειστής, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τό ποσό τοῦ δανείου στό νόμισμα τῆς χώρας ὅπου εὑρίσκεται ἡ κατοικία, σέ τιμή ἄλλη ἀπό τή μέση τιμή τοῦ ἐν λόγω νομίσματος στήν ἀγορά συναλλάγματος τῶν Βρυξελλῶν κατά τήν ἡμέρα τῆς καταβολῆς, δύναται νά ζητήσει ... μείωση τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου, κατά τό μέτρο πού ὑπέστη οἰκονομική ζημία, λόγω τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ἐξόφληση γίνεται σέ βελγικά φράγκα». Στό ἑπόμενο στοιχεῖο β) τό ἴδιο ἄρθρο καθόριζε τά κριτήρια γιά τόν ὑπολογισμό τοῦ νέου (μειωμένου) ὀφειλομένου κεφαλαίου καί στήν περίπτωση γ) διηυκρινίζετο, σύμφωνα μέ τήν νέα διατύπωση τοῦ ἄρθρου 9, ὅτι «ὅλες οἱ ἐξοφλήσεις μετά τήν ἀπόφαση περί μειώσεως τῆς ὀφειλῆς πραγματοποιοῦνται σέ βελγικά φράγκα».

Οἱ νέοι αὐτοί νομισματικοί κανόνες πού καθιερώθησαν μέ τήν τροποποίηση τοῦ ἄρθρου 9 δέν ἄρχισαν νά ἐφαρμόζονται ἀμέσως καί στό σύνολό τους. Ἀρχικῶς ἡ Ἐπιτροπή περιορίσθη νά ρυθμίσει τίς αἰτήσεις περί μειώσεως τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου, χωρίς νά ἀλλάξει τό ποσό τῶν κρατήσεων γιά τήν ἐξόφληση. Τό 1977 ἔγινε γνωστό στό προσωπικό (μέ ἐγκύκλιο πού ἐδημοσιεύθη στίς «Διοικητικές πληροφορίες» τῆς Ἐπιτροπῆς, ὑπ' ἀριθμό 134, τῆς 24ης Ἰανουαρίου 1977) ὅτι οἱ κρατήσεις ἐπί τῶν ἀποδοχῶν γιά τήν ἐξόφληση τοῦ δανείου θά ὑπελογίζοντο «μέ βάση τήν ἀναπροσαρμοσμένη τιμή συναλλάγματος». Παρείχετο πάντως στόν ὑπάλληλο ἡ εὐχέρεια νά ζητήσει νά ἐξακολουθήσει νά ἐφαρμόζεται ἡ ἰσοτιμία τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου «στό πλαίσιο καί ἐντός τῶν ὁρίων τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων τοῦ ἄρθρου 17 τοῦ παραρτήματος VII τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων». Κατ' αὐτό τόν τρόπο οἱ τιμές ἐξηκολούθησαν νά ἐφαρμόζονται, πρός ὄφελος τῶν ὑπαλλήλων, μέχρι τήν 1η Ἀπριλίου 1979, ἤτοι μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς οὐσιαστικῆς ἰσχύος τῶν κανονισμῶν 3085 καί 3086 τοῦ 1978.

Μέ τό περιεχόμενο τῶν ἀνωτέρω κανονισμῶν εἶχα τήν εὐκαιρία νά ἀσχοληθῶ ἐκτενῶς στίς προτάσεις μου τῆς 14ης Μαΐου 1981 ἐπί τῆς ὑποθέσεως 157/79, Bowden καί λοιποί (Συλλογή 1981, σ. 1512). Θά περιορισθῶ νά ὑπενθυμίσω ὅτι ὁ κανονισμός 3085 ἐτροποποίησε τίς διατάξεις τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων περί τῶν νομισματικῶν ἰσοτιμιῶν πού ἰσχύουν κατά τήν ἐφαρμογή τοῦ ἐν λόγω κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως, θέτοντας τέρμα στήν ἐφαρμογή τῶν ἰσοτιμιῶν τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου καί καθιερώνοντας — ὡς βάση γιά τόν ὑπολογισμό τῶν ἀποδοχῶν πού καταβάλλονται σέ νόμισμα ἄλλο ἐκτός ἀπό τό βελγικό φράγκο — τίς τιμές συναλλάγματος πού ἐχρησιμοποιοῦντο γιά τήν ἐκτέλεση τοῦ κοινοτικοῦ προϋπολογισμοῦ τήν 1η Ἰουλίου 1978. Ἐξ ἄλλου, ὁ κανονισμός 3086 ἐπέφερε διόρθωση στούς ἐφαρμοστέους ἐπί τῶν κοινοτικῶν ἀποδοχῶν καί συντάξεων συντελεστές ἀναπροσαρμογῆς, ὥστε νά εὐθυγραμμισθοῦν μέ τίς νέες νομισματικές ἰσοτιμίες. Εἶναι πράγματι γνωστό ὅτι ἡ διατήρηση τῶν παλαιῶν ἰσοτιμιῶν τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου εἶχε προκαλέσει τήν ἀνώμαλη χρήση τῶν συντελεστῶν ἀναπροσαρμογῆς, σέ μιά προσπάθεια ἀποκαταστάσεως τῆς ἰσορροπίας μεταξύ τῶν ἰσοτιμιῶν αὐτῶν, πού εἶχαν καθορισθεῖ τό

1965, καί τῶν πραγματικῶν σχέσεων πού εἶχαν διαμορφωθεῖ μεταξύ τῶν νομισμάτων λόγω τῆς ταχυτέρας ὑποτιμήσεως σέ ὁρισμένες εὐρωπαϊκές χῶρες. Ἔτσι, μετά τήν ἐπανεισαγωγή ἑνός συστήματος πραγματικῶν ἰσοτιμιῶν, οἱ συντελεστές ἀναπροσαρμογῆς γιά τίς ἐν λόγω χῶρες ἔπρεπε νά μειωθοῦν γιά νά ἐπανεύρουν τήν ἀρχική λειτουργία τους τῆς προσαρμογῆς πρός τό διαφορετικό κόστος ζωῆς.

Οἱ κανονισμοί 3085 καί 3086 εἶχαν ἀρνητικές ἐπιπτώσεις ὅσον ἀφορᾶ τήν κατάσταση τῶν ὑπαλλήλων πού ἦταν τοποθετημένοι σέ Κράτη μέλη μέ ἀσθενές νόμισμα, τῶν ὁποίων οἱ ἀποδοχές κατεβάλλοντο στό νόμισμα αὐτό καί οἱ ὁποῖοι εἶχαν λάβει στεγαστικά δάνεια. Ἔχω ἤδη ἀναφέρει ὅτι μέχρι τήν 1η Ἀπριλίου 1979 οἱ κρατήσεις τῶν δόσεων ἐξοφλήσεως τῶν δανείων αὐτῶν ἀπό τίς ἀποδοχές ἐστηρίζοντο στίς συναλλαγματικές σχέσεις τοῦ 1965. Ἀπό 1ης Ἀπριλίου 1979 ὅμως οἱ κρατήσεις αὐτές ἐγίνοντο ἐάσει τῶν ἀναπροσαρμοσμένων τιμῶν συναλλάγματος, καί ὡς ἐκ τούτου κατέστησαν ἀρκετά ἐπαχθέστερες.

Γιά νά ἀντιληφθεῖ κανείς τήν ἀλλαγή, δύναται νά χρησιμοποιήσει τό παράδειγμα τοῦ ὑπαλλήλου πού, ὅπως οἱ προσφεύγοντες, ὑπηρετεῖ στήν Ἰταλία καί τό 1972 λαμβάνει στεγαστικό δάνειο ὕψους 500 000 βελγικῶν φράγκων (BFR). Τήν ἐποχή ἐκείνη τό ἰσόποσο σέ λιρέτες τοῦ κατεβλήθη μέ τήν τιμή τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου, ἤτοι 12,50 λιρέτες γιά 1 BFR (δηλαδή εἰσέπραξε 6 250 000 λιρέτες), ἐνῶ οἱ μηνιαῖες κρατήσεις γιά τήν ἐξόφληση τοῦ δανείου ἀρχικῶς ὑπελογίζοντο ἐπί τῶν ἐκφρασμένων σέ βελγικά φράγκα ἀποδοχῶν *πρίν* κατά τόν συντελεστή ἀναπροσαρμογῆς πού ἴσχυε γιά τήν Ἰταλία καί ὑπερέβαινε τό 100 γιά νά ἀντισταθμίσει τήν πλασματική τιμή. Ἐπί πλέον, οἱ κρατήσεις ἐπί τῶν ἀποδοχῶν πού κατεβάλλοντο σέ λιρέτες ὑπελογίζοντο μέ βάση τήν τιμή 12,50. Μετά τήν ἔναρξη τῆς ἰσχύος τῶν κανονισμῶν 3085 καί 3086, οἱ κρατήσεις διενεργοῦντο πλέον ἐπί τῶν ἐκφρασμένων σέ βελγικά φράγκα ἀποδοχῶν *μειωμένων* λόγω τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συντελεστοῦ ἀναπροσαρμογῆς γιά τήν Ἰταλία (πού ἔφθασε σέ ἐπίπεδο χαμηλότερο τοῦ 100 μετά τόν ἐπανακαθορισμό τῶν πραγματικῶν τιμῶν συναλλάγματος) καί προεκάλεσαν συρρίκνωση τῶν μετατρεπομένων σέ λιρέτες ἀποδοχῶν, δεδομένου ὅτι ἡ τιμή συναλλάγματος μεταξύ βελγικοῦ φράγκου καί λιρέτας εἶναι ἡ διπλή περίπου σέ σχέση μέ τήν προηγουμένη.

2. Τά πραγματικά περιστατικά τῶν προκειμένων ὑποθέσεων ἔχουν συνοπτικῶς ὡς ἑξῆς:

α) *Ὑποθέσεις 567/79 Α καί 618/79 Α.* Τήν 23η Δεκεμβρίου 1971 οἱ Jakob Flamm καί Helmut Knoeppel, μόνιμοι ὑπάλληλοι τῆς Ἐπιτροπῆς, τοποθετημένοι στό Κέντρο Ἐρευνῶν τῆς Ispra, συνῆψαν δύο στεγαστικά δάνεια μέ τό ὄργανο στό ὁποῖο εἰργάζοντο, γιά τήν κατασκευή κατοικιῶν στήν Ἰταλία. Τό 1975 ἡ Ἐπιτροπή προέτεινε στούς δανειοδοτηθέντες μείωση τοῦ κεφαλαίου πού ὄφειλαν, σύμφωνα μέ τούς ὅρους πού ἔθετε ἡ ἀπόφαση τῆς 25ης Ἰουλίου. Ὁ Flamm ἀπέρριψε τήν πρόταση, ἐνῶ ὁ Knoeppel τήν ἐδέχθη καί ἐπέτυχε συνεπῶς μείωση κατά 150 000 περίπου. Μόλις οἱ δόσεις γιά τήν ἐξόφληση τοῦ δανείου κατέστησαν ἐπαχθέστερες, γιά τούς λόγους πού προσεπάθησα νά ἐξηγήσω, οἱ προσφεύγοντες ὑπέβαλαν ἀμφότεροι στίς 27 Μαρτίου 1979 διοικητική ἔνσταση, μέ τήν ὁποία ἀμφισβητοῦσαν τήν ἐφαρμογή τῶν κανονισμῶν 3085 καί 3086 τοῦ 1978 ἐπί τῶν ἐξοφλήσεων τῶν δανείων πού εἶχαν λάβει. Μέ δεύτερη ἔνσταση, πού ὑπέβαλαν στίς 11 Ἰουλίου 1979, οἱ ἴδιοι προσφεύγοντες ἀμφισβήτησαν τήν ἐφαρμογή τοῦ κανονισμοῦ 3085 γιά τόν ὑπολογισμό τῶν ἀπο-

δοχῶν τους τοῦ μηνός Ἀπριλίου 1979. Ἡ Ἐπιτροπή ἀπέρριψε τίς δύο ἐνστάσεις μέ ἐπιστολές τῆς 12ης Ἰουλίου καί τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1979 ἀντιστοίχως. Κατόπιν αὐτοῦ οἱ Flamm καί Knoeppel ἤσκησαν στίς 17 Δεκεμβρίου 1979 προσφυγή, μέ τήν ὁποία ζητοῦν ἀπό τό Δικαστήριο:

α) νά ἀκυρώσει τά ἐκκαθαριστικά σημειώματα τῶν ἀποδοχῶν τοῦ μηνός Ἀπριλίου 1979, καθώς καί τίς ἀποφάσεις μέ τίς ὁποῖες ἀπερρίφθησαν οἱ ἐνστάσεις, κατά τό μέρος πού ἀφοροῦν τίς κρατήσεις γιά τήν ἐξόφληση τῶν στεγαστικῶν δανείων,

β) ἐπικουρικῶς, νά ἀκυρώσει τό ἐκκαθαριστικό σημείωμα τῶν ἀποδοχῶν μηνός Ἀπριλίου 1979, καθώς καί τήν ἀπορριπτική τῆς ἐνστάσεως ἀπόφαση μόνο ὡς πρός τόν προσφεύγοντα Knoeppel, ὁ ὁποῖος τό 1975 εἶχε ἀποδεχθεῖ τήν ἀνανέωση τῆς συμβάσεως, ἐπειδή οἱ κρατήσεις ἦταν ὑψηλότερες ἀπό ἐκεῖνες πού καθορίσθηκαν κατά τόν χρόνο τῆς ἐν λόγω ἀνανεώσεως,

γ) νά ἀναγνωρίσει ὅτι οἱ μηνιαῖες τοκοχρεολυτικές δόσεις γιά τό δάνειο ὀφειλαν νά παραμείνουν καί μετά τήν 1η Ἀπριλίου 1979 στό ὕψος στό ὁποῖο εὑρίσκοντο προηγουμένως, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἄν ἡ ἀναπροσαρμογή τοῦ δανείου εἶχε ἀπορριφθεῖ ἤ εἶχε γίνει ἀποδεκτή,

δ) ἐπικουρικῶς, νά ἀναγνωρίσει ὅτι οἱ προσφεύγοντες ἔχουν τήν εὐχέρεια νά ἐξοφλήσουν τά δάνειά τους βάσει τῆς τιμῆς πού ἐφηρμόσθη γιά τήν καταβολή τοῦ δανείου ἐπί δύο ἔτη ἀφ' ὅτου ἀποκτήσει ἰσχύ δεδικασμένου ἡ ἀπόφαση πού τό Δικαστήριο καλεῖται νά λάβει,

ε) νά καταδικάσει τήν Ἐπιτροπή νά καταβάλει στούς προσφεύγοντες σέ ἰταλικές λιρέτες τήν διαφορά μεταξύ τῶν ποσῶν πού ἐπλήρωσαν οἱ προσφεύγοντες πρός ἐξόφληση τῶν δανείων τους καί τῶν μικροτέρων ποσῶν πού θά ἔπρεπε νά πληρώσουν στήν πραγματικότητα,

στ) νά καταδικάσει ἐπίσης τήν Ἐπιτροπή νά ἀποζημιώσει τούς προσφεύγοντες γιά τήν περιουσιακή ζημία πού ὑπέστησαν, καί μάλιστα ἐντόκως μέ βάση τό νόμιμο ἐπιτόκιο ἀπό τήν ἡμέρα πού κατέστησαν ἀπαιτητές οἱ ἑκάστοτε δόσεις.

Πρέπει νά ὑπομνησθεῖ ὅτι οἱ προσφυγές τῶν Flamm καί Knoeppel ἠσκήθησαν ὄχι μόνο κατά τῆς Ἐπιτροπῆς ἀλλά καί κατά τοῦ Συμβουλίου καί ὅτι τό Δικαστήριο μέ δύο διατάξεις τῆς 14ης Ὀκτωβρίου 1981 ἀπέρριψε τίς προσφυγές ὡς ἀπαράδεκτες κατά τό μέρος πού ἐστρέφοντο κατά τοῦ Συμβουλίου, ἐπειδή ἔκρινε ὅτι τό Συμβούλιο δέν ἀπετέλει ἔναντι τῶν προσφευγόντων οὔτε τήν ἁρμοδία γιά τούς διορισμούς ἀρχή οὔτε συμβαλλόμενο μέρος στήν σύμβαση δανείου.

β) *Υπόθεση 1205/79.* Τό 1972 ὁ Robert Adam, ἐπίσης μόνιμος ὑπάλληλος τοποθετημένος στό Κέντρο τῆς Ispra, συνῆψε μέ τήν Ἐπιτροπή σύμβαση δανείου γιά μία κατοικία στήν Ἰταλία. Ὅταν τό 1975 τό χορηγῆσαν τό δάνειο ὄργανο προέτεινε στόν ὀφειλέτη μείωση τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου, ὁ Adam ἀπεδέχθη τήν προσφορά καί ὡς ἐκ τούτου ἔτυχε μειώσεως 35 000 BFR περίπου. Μετά τήν ἔναρξη τῆς ἰσχύος τῶν κανονισμῶν 3085 καί 3086 τοῦ 1978 ὁ Adam ὑπέβαλε (στίς 10 Ἰουλίου 1979) διοικητική ἔνσταση κατά τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἀνωτέρω κανονισμῶν ἐπί τῶν ὅρων ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου πού εἶχε λάβει. Ἐπειδή ἡ Ἐπιτροπή δέν ἔδωσε καμμία εὐνοϊκή συνέχεια στήν ἔνσταση, ὁ Adam ἤσκησε στίς 10 Δεκεμβρίου 1979 προσφυγή κατά τοῦ ὀργάνου αὐτοῦ, μέ τήν ὁποία ζητεῖ ἀπό τό Δικαστήριο:

α) νά ἀκυρώσει τήν σιωπηρή ἀπορριπτική τῆς ἐνστάσεώς του ἀπόφαση, λόγω παραβιάσεως τῶν γενικῶν ἀρχῶν καί τῶν κανόνων τοῦ παραγώγου κοινοτικοῦ δικαίου, καθώς καί λόγω καταχρήσεως ἐξουσίας,

β) ἐπικουρικῶς, νά ἀκυρώσει λόγω τῶν προμνησθέντων ἐλαττωμάτων, ἐπί πλέον δέ καί λόγω παραβάσεως οὐσιώδους τύπου, τήν ἀκύρωση τῆς ἀπορριπτικῆς τῆς ἐνστάσεώς του ἀποφάσεως, ἡ ὁποία περιείχετο σέ μιά ἐγκύκλιο τῆς 28ης Σεπτεμβρίου 1979 (τήν νομική φύση τῆς ὁποίας ὡς ἀποφάσεως ἀμφισβήτησε ὁ προσφεύγων),

γ) νά ἀναγνωρισθεῖ ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ἐφήρμοσε παρανόμως ἐπί τῆς ἐξοφλήσεως τοῦ στεγαστικοῦ δανείου νομισματική ἰσοτιμία διαφορετική ἀπό ἐκείνη πού προεβλέπετο στήν σύμβαση καί εἶχε τηρηθεῖ κατά τά προηγούμενα ἔτη,

δ) κατά συνέπεια, νά ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ὑπεχρεοῦτο νά ἐπιτρέψει τήν καταβολή τῶν μηνιαίων δόσεων καί τήν ἐνδεχομένη προεξόφληση βάσει τῆς ἀρχικῆς ἰσοτιμίας ἤ διά καταβολῆς ἀπ' εὐθείας σέ λιρέτες καί ὅτι καί στίς δύο περιπτώσεις ἡ Ἐπιτροπή ὑπεχρεοῦτο περαιτέρω νά προβεῖ σέ διόρθωση τῶν ἐκκαθαρίσεων πού εἶχαν πραγματοποιηθεῖ ἀπό 1ης Ἀπριλίου 1979 καί νά δεχθεῖ τήν ἐπιστροφή ἀπό τόν προσφεύγοντα τοῦ ποσοῦ πού τοῦ κατεβλήθη τό 1975 ὡς μείωση τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου.

γ) *Συνεκδικαζόμενες ὑποθέσεις 5 καί 18/80.* Οἱ Dino Battaglia καί Antonietta Cocco Bevilacqua, μόνιμοι ὑπάλληλοι τῆς Ἐπιτροπῆς στό Κέντρο τῆς Ispra, συνῆψαν δύο συμβάσεις στεγαστικοῦ δανείου στίς 23 Δεκεμβρίου 1971 καί 16 Νοεμβρίου 1972 ἀντιστοίχως. Κανείς ἀπό τούς δύο προσφεύγοντες δέν ἀπεδέχθη τήν πρόταση τῆς Ἐπιτροπῆς περί μειώσεως τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου. Στίς 29 Μαΐου 1979 ὁ Battaglia ὑπέβαλε διοικητική ἔνσταση κατά τῶν ἐφαρμοζομένων ἐπί τῶν ἐξοφλήσεων νέων τιμῶν μετατροπῆς, ἀλλ' ἡ Ἐπιτροπή δέν ἔδωσε ρητή ἀπάντηση στήν ἔνσταση αὐτή. Ἡ Cocco Bevilacqua δέν ὑπέβαλε καμμία ἔνσταση. Λόγω τῆς κατ' οὐσία ἀρνητικῆς στάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀμφότεροι οἱ ὑπάλληλοι ἤσκησαν στίς 7 Ἰανουαρίου 1980 προσφυγή, μέ τήν ὁποία ζητοῦν ἀπό τό Δικαστήριο:

α) νά ἀναγνωρίσει ὅτι ἡ Ἐπιτροπή, προβαίνοντας σέ μονομερή τροποποίηση τῶν ὅρων ὑπολογισμοῦ τῶν μηνιαίων τοκοχρεολυτικῶν δόσεων, παρεβίασε τίς συμβάσεις τῶν στεγαστικῶν δανείων,

β) νά καταδικάσει συνεπῶς τό καθ' οὗ ὄργανο να ἐπιστρέψει στούς προσφεύγοντες τό ὑπερβάλλον τῶν κρατήσεων, ὅπως προκύπτει ἀπό τό ἐκκαθαριστικό σημείωμα τῶν ἀποδοχῶν τοῦ μηνός Ἀπριλίου 1979,

γ) ἐπί πλέον, ὅσον ἀφορᾶ μόνο τήν προσφυγή τοῦ Battaglia, νά ἀναγνωρίσει ὅτι εἶναι ἄκυρα τά μέτρα πού ἐθέσπισε τό ὄργανο αὐτό σχετικά μέ τίς πληρωμές, καθώς καί ἡ σιωπηρά ἀπορριπτική τῆς ἐνστάσεως ἀπόφαση, νά καταδικάσει δέ τήν Ἐπιτροπή νά ἀποδώσει τά ποσά πού ἐκράτησε παρανόμως.

3. Ἐπί τοῦ σημείου αὐτοῦ εἶναι χρήσιμο νά διευκρινισθεῖ ποία εἶναι ἡ νομική βάση τῆς ἁρμοδιότητος τοῦ Δικαστηρίου νά ἐπιληφθεῖ τῶν διαφορῶν πού μόλις περιέγραψα. Οἱ συμβάσεις δανείου ἀπό τίς ὁποῖες ἀνέκυψαν οἱ παροῦσες ὑποθέσεις καί οἱ ὁποῖες εἶχαν καταρτισθεῖ ἐκ τῶν προτέρων ἀπό τό ὄργανο-δανειστή μέ βάση ἕνα ἐνιαῖο πρότυπο περιλαμβάνουν (στό ἄρθρο 20) τήν ἀκόλουθη ρήτρα διαιτησίας: «Τά συμβαλλόμενα μέρη ὑποχρεοῦνται νά ὑποβάλλουν ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων οἱαδήποτε διαφορά ὡς πρός τό κύρος, τήν ἑρμηνεία ἤ τήν ἐκτέλεση τῆς παρούσης συμβάσεως». Ἐν ὄψει τῆς ἀνωτέρω ρήτρας καί λαμβανομένου ὑπ' ὄψη ὅτι ἡ χορήγηση δανείων στούς ὑπαλλήλους εἶναι ἄσχετη πρός τήν ὑπηρεσιακή σχέση πού συνδέει τούς ὑπαλλήλους μέ τά ὄργανα (μολονότι οἱ συμβάσεις δανείου λαμβάνουν ὑπ' ὄψη σέ πολλά σημεῖα τήν ἐν λόγω σχέση: ἀρκεῖ νά σκεφθεῖ κανείς τούς ὅρους ἐξοφλήσεως), ἡ ἁρμοδιότης τοῦ Δικαστηρίου στηρίζεται κατά τήν ἄποψή μου στό ἄρθρο 181 τῆς συνθήκης ΕΟΚ, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο: «Τό Δικαστήριο εἶναι ἁρμόδιο νά λαμβάνει ἀποφάσεις δυνάμει ρήτρας διαιτησίας πού περιέχεται σέ σύμβαση δημοσίου ἤ ἰδιω-

τικοῦ δικαίου, ἡ ὁποία συνάπτεται ἀπό τήν Κοινότητα ἤ γιά λογαριασμό της».

Ἀπό τό ἄρθρο αὐτό ἀπορρέει μία σημαντική συνέπεια σέ δικονομικό ἐπίπεδο. Ἡ ἐπίκληση τοῦ ἄρθρου 181 τῆς συνθήκης συνεπάγεται ὅτι οἱ προσφεύγοντες δέν ὄφειλαν νά ἀκολουθήσουν τήν εἰδική διαδικασία τῆς προηγουμένης διοικητικῆς ἐνστάσεως στήν ὁποία ἀναφέρεται τό ἄρθρο 90 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων. Ὡς γνωστόν, ἡ Cocco Bevilacqua δέν ὑπέβαλε τήν ἐν λόγω ἔνσταση: λόγω τῆς φύσεως τῆς διαφορᾶς πού τήν ἀφορᾶ, αὐτό στερεῖται οἱασδήποτε σημασίας.

4. Τά κριτήρια πού ἐφήρμοσε ἡ Ἐπιτροπή ἀπό τόν Ἀπρίλιο 1979 γιά τήν πραγματοποίηση τῶν κρατήσεων ἐπί τῶν ἀποδοχῶν πρός ἐξόφληση τοῦ δανείου προσβάλλονται κατ' ἀρχάς ἀπό τῆς ἀπόψεως τῆς ἀθετήσεως τῶν συμβατικῶν ὑποχρεώσεων. Ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς εἶναι σημαντικό νά προσδιορισθεῖ εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τό νόμισμα τῆς συμβάσεως. Ἡ βασική θέση τῶν προσφευγόντων συνίσταται στό ὅτι τό νόμισμα αὐτό ἦταν ἡ λιρέτα, ἐφ' ὅσον τό δάνειο κατεβλήθη σέ λιρέτες. Ἐπί πλέον, οἱ προσφεύγοντες ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ δανειοδοτηθέντες δέν θά ἀνελάμβαναν τούς κινδύνους πού εἶναι συνυφασμένοι μέ τίς διακυμάνσεις τῆς λιρέτας, ὁπότε ἡ ὀνομαστική ἀξία τῶν ὑπολογισμένων σέ λιρέτες μηνιαίων τοκοχρεολυτικῶν δόσεων ἔπρεπε νά παραμείνει ἀμετάβλητη παρά τήν προοδευτική μείωση τῆς ἀγοραστικῆς ἀξίας τοῦ νομίσματος αὐτοῦ. Ἐπικουρικῶς καί ἐφ' ὅσον θεωρηθεῖ ὅτι τό δάνειο συνομολογήθη σέ βελγικά φράγκα, οἱ προσφεύγοντες ἐπικαλοῦνται τό προαναφερθέν ἄρθρο 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο τά δάνεια ἔπρεπε νά καταβάλλονται στό νόμισμα τοῦ τόπου ὅπου εὑρίσκετο τό ἀκίνητο «μέ βάση τήν ἰσχύουσα κατά τόν χρόνο τῆς καταβολῆς ἰσοτιμία». Σύμφωνα μέ τούς προσφεύγοντες, θά ἔπρεπε νά συνεχισθεῖ ἡ ἐφαρμογή τῆς ἰδίας ἰσοτιμίας ἐπί τῶν κρατήσεων γιά τήν ἐξόφληση.

Τό προκαταρκτικό αὐτό ζήτημα πρέπει νά ἐξετασθεῖ μέ βάση τόσο τίς ρῆτρες διαιτησίας, ὅσο καί τίς ἐκτελεστικές διατάξεις πού ἐθέσπισε ἡ Ἐπιτροπή μέ τήν προαναφερθεῖσα ἀπόφαση τῆς 17ης Ἰουνίου 1971. Ἄν καί ἀπό μιᾶς ἀπόψεως οἱ ἀνωτέρω διατάξεις ἀποτελοῦν ἐσωτερικούς κανόνες προορισμένους νά ρυθμίζουν τήν δραστηριότητα τῆς Ἐπιτροπῆς σχετικά μέ τά στεγαστικά δάνεια, περιελήφθησαν ὅμως σέ ὅλες τίς συμβάσεις, ὥστε οἱ συμβαλλόμενοι συνεφώνησαν καί ὡς πρός αὐτές. Πράγματι στό προοίμιο τῆς συμβάσεως-τύπου ἀναφέρονται μεταξύ ἄλλων τά ἑξῆς: «ἔχοντας ὑπ' ὄψη τίς ἐκτελεστικές διατάξεις πού ἐθέσπισε στίς 17 Ἰουνίου 1971 ἡ Ἐπιτροπή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων γιά τήν ὑπό ὁρισμένους ὅρους χορήγηση δανείων στούς μονίμους ὑπαλλήλους τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων ὡς βοήθεια γιά τήν κατασκευή, τήν ἀγορά ἤ τήν μετατροπή κατοικίας προορισμένη γιά τήν προσωπική τους χρήση ἤ τήν χρήση τῶν οἰκογενειῶν τους».

Μετά ἀπό τήν διευκρίνιση αὐτή παρατηρῶ ὅτι πολλές ἀπό τίς ρῆτρες τῆς ἐν λόγω συμβάσεως ἀναφέρουν τό βελγικό φράγκο ὡς τό νόμισμα στό ὁποῖο ἐκφράζονται οἱ χρηματικές ἐνοχές τῶν συμβαλλομένων. Σχετικῶς ἰδιαίτερη σημασία μοῦ φαίνεται ὅτι ἔχουν οἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 1, 4, 5, 15, 16 καί 17: στό ἄρθρο 1 (ὅπως ἄλλωστε καί στό τελευταῖο ἑδάφιο τοῦ προοιμίου) τό ποσό τοῦ δανείου ἐκφράζεται ἀποκλειστικῶς σέ βελγικά φράγκα· τά ἄρθρα 4, 5 καί 16 ἀναφέρονται στόν πίνακα τῶν τοκοχρεολυτικῶν δόσεων, πού καί αὐτός καθορίζει τίς καθ' ἕκαστον ἐξοφλητικές δόσεις σέ βελγικά φράγκα· τό ἄρθρο 15 ὁρίζει ὅτι οἱ μεταφορές ποσῶν ὑπέρ τοῦ δανειστοῦ — ὡς προεξόφληση ἤ καταβολή μηνιαίων δόσεων — πρέπει νά γίνονται σέ βελγικά φράγκα ἤ στό νόμισμα τῆς χώρας στήν ὁποία εὑρίσκεται ἡ κατοικία γιά τήν

όποία έχορηγήθη τό δάνειο, μέ τήν ύποχρέωση όμως μετατροπῆς σέ 6ελγικά φράγκα· τέλος, τό ἄρθρο 17 προβλέπει ὅτι οἱ κίνδυνοι θανάτου ἤ μονίμου ὁλικῆς ἀναπηρίας τοῦ ὀφειλέτου καλύπτονται ἀπό ἀσφάλιση ὑπέρ τῆς Ἐπιτροπῆς, τό ἀσφάλισμα δέ ἐκφράζεται σέ 6ελγικά φράγκα. Ἐπί πλέον, στό πλαίσιο τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων ἰδιαίτερη σημασία προσλαμβάνει τό προαναφερθέν ἄρθρο 9, τό ὁποῖο ὅπως εἴδαμε, ὁρίζε στό πρῶτο ἐδάφιο, ὅπως ἴσχυε τό 1971, ὅτι «τά ... δάνεια ἐκφράζονται σέ 6ελγικά φράγκα». Νομίζω συνεπῶς ὅτι ὑπάρχουν ἐπαρκή στοιχεία γιά νά συναχθεῖ τό συμπέρασμα ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι ἠθέλησαν νά ἐκφράσουν τίς ἀμοιβαῖες ὑποχρεώσεις τους σέ 6ελγικά φράγκα.

Ἡ ἀνωτέρω ἑρμηνεία δέν ἀντίκειται στό δεύτερο ἐδάφιο τοῦ προαναφερθέντος ἄρθρου 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων τοῦ 1971, τό ὁποῖο ὁρίζει ὅτι «οἱ ... καταβολές πραγματοποιοῦνται στό νόμισμα τῆς χώρας στήν ὁποία εὑρίσκεται ἡ κατοικία γιά τήν ὁποία χορηγεῖται τό δάνειο ...» Εἴδαμε ὅτι κατά τούς προσφεύγοντες τό νόμισμα τῆς συμβάσεως εἶναι ἐκεῖνο στό ὁποῖο κατεβλήθη πράγματι τό ποσό τοῦ δανείου καί στό ὁποῖο κρατοῦνται ἀπό τίς ἀποδοχές τῶν δανειοδοτηθέντων οἱ τοκοχρεολυτικές δόσεις. Ἡ ἄποψη αὐτή ὅμως καθιστᾶ ἄνευ νοήματος τόσο τό πρῶτο ἐδάφιο τοῦ ἰδίου ἄρθρου 9, ὅσο καί τίς συμβατικές ρῆτρες πού ἀπαρίθμησα προηγουμένως: ἐπιδιώκεται νά ὑπερισχύσει ἕνας ἐπαγωγικός συλλογισμός καί μόνο ἀπό τό γράμμα τῶν διατάξεων. Κατά τήν γνώμη μου, εἶναι ἀποφασιστικῆς σημασίας τό ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι ἀπετίμησαν παντοῦ στήν σύμβαση τίς ἑκατέρωθεν χρηματικές ὑποχρεώσεις τους σέ 6ελγικά φράγκα, ἀναφερόμενοι στό νόμισμα αὐτό προκειμένου νά καθορίσουν τό ποσό τοῦ δανείου καθώς καί τό ποσό τῶν δόσεων ἐξοφλήσεως. Νομίζω ὅτι αὐτό ἀντανακλᾶ τήν κοινή βούληση τῶν συμβαλλομένων νά καταστήσουν τό 6ελγικό φράγκο μιά ἀπό τίς παραμέτρους τῶν συμφυῶν πρός τό δάνειο σχέσεων.

5. Μέ δεδομένη αὐτή τήν πρώτη ἑρμηνευτική ἐπιλογή, ἀπομένει νά ἐπιλυθεί τό ζήτημα τῆς ἐφαρμοστέας ἐπί τῆς πληρωμῆς τῶν δόσεων ἐξοφλήσεως τιμῆς συναλλάγματος. Ἀπό τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, πρέπει νά ἐξετασθοῦν δύο ἀπό τίς διατάξεις πού ἔχουν ἤδη ἀναφερθεῖ: τό ἄρθρο 9, δεύτερο ἐδάφιο τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων τοῦ 1971 (δυνάμει τοῦ ὁποίου οἱ καταβολές ἔπρεπε νά γίνονται στό νόμισμα τοῦ τόπου ὅπου εὑρίσκεται τό ἀκίνητο «μέ βάση τήν ἰσχύουσα κατά τόν χρόνο τῆς καταβολῆς ἰσοτιμία») καί τό ἄρθρο 15 τῆς συμβάσεως-τύπου, τό ὁποῖο ὁρίζει ὅτι «οἱαδήποτε μεταφορά ποσῶν πού διενεργεῖ ὁ ὀφειλέτης ὑπέρ τοῦ δανειστοῦ ὡς προεξόφληση ἤ καταβολή τῶν μηνιαίων δόσεων πρέπει νά γίνεται σέ 6ελγικά φράγκα ἤ στό νόμισμα τῆς χώρας στήν ὁποία εὑρίσκεται ἡ κατοικία γιά τήν ὁποία ἐχορηγήθη τό δάνειο καί στήν ὁποία κατεβλήθη τό ποσό τοῦ δανείου. Ἡ μετατροπή σέ 6ελγικά φράγκα πραγματοποιεῖται μέ βάση τήν ἰσχύουσα κατά τήν ἡμέρα τῆς μεταφορᾶς ἰσοτιμία».

Ἡ ἑρμηνεία τῶν ἐκφράσεων «μέ βάση τήν ἰσχύουσα κατά τόν χρόνο τῆς καταβολῆς ἰσοτιμία» καί «μέ βάση τήν ἰσχύουσα κατά τήν ἡμέρα τῆς μεταφορᾶς ἰσοτιμία» ἀφορᾶ κυρίως τό ζήτημα ἄν ἡ ἰσοτιμία στήν ὁποία

ἀναφέρονται εἶναι ἡ ἰσχύουσα στή νομισματική ἀγορά ἤ ἡ πλασματική, πού εἶχε καθορισθεῖ τότε ἀπό τό Διεθνές Νομισματικό Ταμεῖο. Ἡ δεύτερη ἐπιλογή περιλαμβάνει μέ τήν σειρά της δύο περιπτώσεις: ὅτι ὑπῆρχε δηλαδή πρόθεση νά ληφθεῖ εἴτε αὐτούσια ἡ ἰσοτιμία τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου, εἴτε ἡ ἰσοτιμία τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων (τό ὁποῖο, ὅπως γνωρίζομε, κατά τόν χρόνο τῆς συνάψεως τῶν συμβάσεων παρέπεμπε στίς τιμές συναλλάγματος τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου πού ἴσχυαν ἀπό τό 1965). Στήν πρώτη περίπτωση οἱ διακυμάνσεις τῶν τιμῶν πού εἶχε καθορίσει τό Διεθνές Νομισματικό Ταμεῖο θά ἐπηρέαζαν εὐθέως τίς ὑποχρεώσεις τῶν συμβαλλομένων, ἐνῶ στήν δεύτερη αὐτό θά ἠδύνατο νά συμβεῖ μόνον ἐάν ἐτροποποιεῖτο τό ἄρθρο 63 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως. Ἀφοῦ λυθεῖ τό ζήτημα αὐτό, θά παραστεῖ περαιτέρω ἀνάγκη νά διευκρινισθεῖ ἄν οἱ συμβαλλόμενοι ἠθέλησαν νά ὁρίσουν μία σταθερή ἰσοτιμία, πού θά ἐφηρμόζετο ἐπί ὅλων τῶν μεταγενεστέρων χρηματικῶν παροχῶν, ἤ μία τιμή πού νά ὑπόκειται σέ μεταβολές μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου.

6. Ἐπί τοῦ πρώτου σημείου, φρονῶ ὅτι ἀπό τήν διατύπωση τόσο τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων, ὅσο καί τῆς συμβάσεως-τύπου, συνάγεται κατ' ἀνάγκη ὅτι ἡ ἔκφραση «ἰσχύουσα ἰσοτιμία» ἔχει τήν ἔννοια ὅτι παραπέμπει ἐμμέσως στό σύστημα πού καθιερώνεται ἀπό τόν κανονισμό ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως (καί συνεπῶς στό ἄρθρο του 63). Ἡ Ἐπιτροπή δικαίως παρετήρησε ἐπ' αὐτοῦ ὅτι οἱ συμβάσεις πού συνῆψε μέ τούς ὑπαλλήλους της εἶναι λογικό νά ἀναφέρονται στίς τιμές συναλλάγματος πού ἐφαρμόζονται στό πλαίσιο τῆς ὑπηρεσιακῆς σχέσεως (ἤτοι στίς τιμές πού προβλέπει τό ἄρθρο 63 γιά τήν πληρωμή τῶν ἀποδοχῶν).

Νομίζω ὅτι τό ἐπιχείρημα αὐτό εἶναι βάσιμο, ἰδίως ἄν ληφθεῖ ὡς ἀφετηρία ἡ ἑρμηνεία τοῦ ἄρθρου 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων, πού ἐξέδωσε ἡ ἴδια ἡ Ἐπιτροπή, καί ἄν δέν λησμονηθεῖ ὅτι οἱ μηνιαῖες δόσεις ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου κατεβάλλοντο διά κρατήσεων ἐπί τῶν ἀποδοχῶν. Εἶναι γεγονός ὅτι οὔτε στό κείμενο τῆς συμβάσεως-τύπου οὔτε στό κείμενο τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων ἀναφέρεται πουθενά τό ἄρθρο 63 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων. Στό θέμα ὅμως τῆς ἑρμηνείας ἀποφασιστική σημασία ἔχει κατ' ἐμέ ἡ συμπεριφορά τῶν μερῶν μετά τήν σύναψη τῆς συμβάσεως. Τό γεγονός ὅτι ἡ Ἐπιτροπή κατέβαλε τό ποσό τοῦ δανείου, ἐν συνεχεία δέ ὑπελόγισε τό ποσό τῶν μηνιαίων δόσεων ἐξοφλήσεως ἐφαρμόζοντας τήν τιμή συναλλάγματος τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου ἐπί διάστημα πολλῶν ἐτῶν καί μέχρι τήν 1η Ἀπριλίου 1979, ἀκόμη καί ὅταν ἡ τιμή αὐτή διέφερε κατά πολύ ἀπό τήν τρέχουσα τιμή, ἐπιβεβαιώνει τήν ἄποψη ὅτι καί τά δύο μέρη ἐθεώρουν ὅτι ἡ ἔκφραση «ἰσχύουσα ἰσοτιμία» ἀνεφέρετο στίς ἰσοτιμίες πού προέβλεπε ὁ κανονισμός ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως γιά τήν πληρωμή τῶν ἀποδοχῶν. Ἐξ ἄλλου, ἡ υἱοθέτηση τῶν τιμῶν συναλλάγματος τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου, ἡ ὁποία συνάγεται ἀπό τήν συμπεριφορά τῶν μερῶν, θά ἦταν ἀκατανόητη χωρίς τήν σιωπηρή ἀναφορά στό ἄρθρο 63 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων: γιά ποιόν ἄλλο λόγο καί σέ ποιά βάση οἱ συμβαλλόμενοι θά κατέβαλλαν τά ἀμοιβαίως ὀφειλόμενα ποσά βάσει τιμῶν συναλλάγματος πού ἤδη κατά τόν χρόνο συνάψεως τῶν συμβάσεων ἦταν πλασματικές;

7. Ἀπομένει νά ἐξετασθεῖ ἄν τά συμβαλλόμενα μέρη υἱοθέτησαν τίς τιμές συναλλάγματος πού προβλέπει ὁ κανονισμός ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων ὡς μεταβλητά μεγέθη (ὑπό τήν ἔννοια δηλαδή ὅτι θά ἐτροποποιοῦντο αὐτομάτως σέ περίπτωση τροποποιήσεως τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως καί θεσπίσεως νέων ἰσοτιμιῶν) ἤ ὡς στα-

θερά μεγέθη συνδεδεμένα μέ τίς ἰσοτιμίες πού καθόριζε ὁ κανονισμός ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως κατά τόν χρόνο τῆς συνάψεως τῶν συμβάσεων, τά ὁποῖα δέν θά ἠδύναντο νά τροποποιηθοῦν παρά μέ εἰδική συμφωνία μεταξύ δανειστοῦ καί ὀφειλετῶν. Ἐπ' αὐτοῦ οἱ προσφεύγοντες ὑπογραμμίζουν ὅτι, ὅταν τό ἄρθρο 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων ἀναφέρεται στόν «χρόνο τῆς καταβολῆς», ἐννοεῖ τήν ἡμερομηνία καταβολῆς τοῦ κεφαλαίου τοῦ δανείου, ἡ ὁποία, κατ' αὐτούς, εἶναι πάντοτε μία καθορισμένη ἡμερομηνία, πού στήν πραγματικότητα συμπίπτει μέ ἐκείνη τῆς συνάψεως τῆς συμβάσεως· στήν ἡμερομηνία αὐτή πρέπει νά γίνεται ἀναφορά γιά τόν καθορισμό τῆς ἐφαρμοστέας ἐπί τῶν μηνιαίων δόσεων ἐξοφλήσεως ἰσοτιμίας. Ἀντιθέτως, ἡ Ἐπιτροπή ὑποστηρίζει ὅτι τόσο τό προαναφερθέν ἄρθρο, ὅσο καί τό ἄρθρο 15 τῆς συμβάσεως-τύπου, ἀναφέρονται στήν ἰσοτιμία πού ἰσχύει *κατά τόν χρόνο κάθε καταβολῆς,* ὥστε ὑπάρχουν τόσες τιμές συναλλάγματος, ὅσες εἶναι καί οἱ διάφορες πληρωμές πού ὀφείλουν νά πραγματοποιήσουν οἱ συμβαλλόμενοι καί πού διαφέρουν χρονικῶς.

Κατά τήν γνώμη μου, δέν εἶναι δυνατή ἡ ἐπίκληση τοῦ ἄρθρου 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων (ὅπως ἴσχυαν τό 1971) πρός ὑποστήριξη τῆς ἀπόψεως τῆς σταθερᾶς ἰσοτιμίας. Πράγματι, τό ἐν λόγω ἄρθρο ἀφορᾶ ἀποκλειστικῶς τήν καταβολή τοῦ ποσοῦ τοῦ δανείου ἀπό τό ὄργανο-δανειστή πρός τούς δικαιούχους, ὅπως προκύπτει ἀπό τήν διατύπωσή του καί ἀπό τήν θέση στήν ὁποία εὑρίσκεται, μεταξύ δηλαδή δύο ἄλλων διατάξεων πού ἀφοροῦν τήν καταβολή τοῦ κεφαλαίου (ἄρθρο 8) καί τή διεκπεραίωση μιᾶς μεταγενέστερης διατυπώσεως (ἄρθρο 10). Πάντως, τό ποσό τοῦ δανείου ἠδύνατο νά καταβληθεῖ σέ περισσότερες ἀπό μία δόσεις: αὐτό προκύπτει ἀπό τό ἄρθρο 4, παράγραφος 1, τό ὁποῖο προβλέπει τήν δυνατότητα καταβολῆς τοῦ δανείου «σέ δύο δόσεις», ἀπό τό ἄρθρο 6, παράγραφος 4, πού ἀναφέρει τήν περίπτωση δανείου «σέ δόσεις», ἀπό τό ἄρθρο 8, τό ὁποῖο ὁρίζει ὅτι σέ περίπτωση κατασκευῆς ἤ μετατροπῆς τοῦ ἀκινήτου τό δάνειο καταβάλλεται σέ περισσότερες δόσεις «ἀνάλογα μέ τήν πρόοδο τῶν ἐργασιῶν καί κατόπιν προσαγωγῆς βεβαιώσεως σχετικά μέ τήν πορεία τῶν ἐργασιῶν πού νά εἶναι ὑπογραμμένη ἀπό τόν ἀρχιτέκτονα», τέλος δέ ἀπό τό ἄρθρο 10, πού ὑποχρεώνει τόν ὀφειλέτη νά ἀποδείξει τήν ἰδιότητά του ὡς κυρίου τῆς χρηματοδοτηθείσης κατοικίας «ἐντός ἔτους ἀπό τῆς καταβολῆς τῆς τελευταίας δόσεως τοῦ δανείου». Γιά τόν λόγο αὐτό νομίζω ὅτι μέ τό δεύτερο ἐδάφιο τοῦ ἄρθρου 9, ὅπου ὁρίζεται ὅτι οἱ σχετικές μέ τά δάνεια καταβολές διενεργοῦνται βάσει τῆς ἰσχυούσης κατά τόν χρόνο τῆς καταβολῆς ἰσοτιμίας, νοεῖται ὅτι ἐφαρμόζεται ἡ τιμή συναλλάγματος πού ἰσχύει κατά τήν ἡμέρα κάθε καταβολῆς.

Τό ἄρθρο 15 τῆς συμβάσεως-τύπου παρέχει ἀκόμη ἰσχυρότερα ἐπιχειρήματα πρός ὑποστήριξη τῆς ἀπόψεως ὅτι οἱ θεσπισθεῖσες τιμές συναλλάγματος εἶναι μεταβλητές. Ἔχω ἤδη ὑπενθυμίσει ὅτι τό πρῶτο ἐδάφιο τοῦ ἐν λόγω ἄρθρου ἀφορᾶ «οἱαδήποτε μεταφορά ποσῶν πού διενεργεῖ ὁ ὀφειλέτης ὑπέρ τοῦ δανειστοῦ ὡς προεξόφληση ἤ καταβολή τῶν μηνιαίων δόσεων». Δέν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περί περιοδικῶν καταβολῶν πού διενεργοῦνται σέ διαφορετικές ἡμερομηνίες καί γιά μακρά χρονική περίοδο. Γιά τόν λόγο αὐτό, ὅταν τό δεύτερο ἐδάφιο ὁρίζει ὅτι «ἡ μετατροπή σέ βελγικά φράγκα» — προφανῶς σέ περίπτωση ἐξοφλήσεως στό νόμισμα τοῦ τόπου ὅπου εὑρίσκεται τό ἀκίνητο — «πραγματοποιεῖται μέ βάση τήν ἰσχύουσα κατά τήν ἡμέρα τῆς μεταφορᾶς ἰσοτιμία», εἶναι σαφές ὅτι ἡ ἐφαρμοστέα τιμή συναλλάγματος εἶναι ἐκείνη πού ἰσχύει τήν ἡμέρα πού λαμβάνει χώρα κάθε καταβολή. Κατ' ἐμέ λοιπόν, ἡ ρήτρα αὐτή ἀποδεικνύει ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι προέβλεψαν τό ἐνδεχόμενο μεταβολῆς τῶν τιμῶν συναλλάγματος καί ὅτι ὁ ὀφειλέτης, ὅσον ἀφορᾶ τήν ἐκπλήρωση τῆς ὑποχρεώσεώς του νά κατα-

βάλλει μηνιαίως τίς ἐξοφλητικές δόσεις, ἀνέλαβε τόν κίνδυνο μιᾶς ὀλιγότερο συμφέρουσας τιμῆς συναλλάγματος κατά τόν χρόνο τῆς μετατροπῆς τοῦ νομίσματος τοῦ τόπου τῆς οἰκίας σέ βελγικά φράγκα. Ἄρα ἡ σύμβαση-τύπος δέν περιελάμβανε καμμία ἐγγύηση συναλλαγματικῆς φύσεως ὑπέρ τῶν δανειοδοτηθέντων.

Ἀνακεφαλαιώνοντας: κατ' ἐμέ, νόμισμα τῆς συμβάσεως ἦταν τό βελγικό φράγκο, καί τιμή συναλλάγματος ἡ προβλεπομένη ἀπό τόν κανονισμό ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων γιά τήν πληρωμή τῶν ἀποδοχῶν. Ἡ τιμή αὐτή ἠδύνατο νά μεταβληθεῖ, πράγμα πού συνέβη, ὅταν ἐξεδόθησαν οἱ κανονισμοί 3085 καί 3086 τοῦ 1978. Καθιερώθη μία πραγματική τιμή συναλλάγματος καί οἱ ὀφειλέτες ἤρχισαν νά ὑφίστανται τίς δυσμενεῖς συνέπειες τῆς νέας καταστάσεως. Ὅμως ἡ αὔξηση ἐκ μέρους τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν κρατήσεων γιά τήν ἀπόσβεση τῶν δανείων δέν συνιστοῦσε παραβίαση τῶν συμπεφωνημένων· ἐπρόκειτο ἁπλούστατα περί ἐφαρμογῆς τῆς ρήτρας ἡ ὁποία προέβλεπε ὅτι ἡ τιμή συναλλάγματος εἶναι μεταβλητή καί ἐπέρριπτε ἔτσι στόν ὀφειλέτη τόν κίνδυνο ἀπό τό ἐνδεχόμενο τῆς ταχυτέρας ὑποτιμήσεως τῆς λιρέτας σέ σχέση μέ τό βελγικό φράγκο.

8. Εἶχα ἤδη τήν εὐκαιρία νά ὑπενθυμίσω ὅτι τόν Ἰούλιο τοῦ 1975 ἡ Ἐπιτροπή ἐτροποποίησε τό ἄρθρο 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων, ὁρίζοντας ὅτι ἡ καταβολή τοῦ ποσοῦ τοῦ δανείου ἔπρεπε νά γίνεται σέ βελγικά φράγκα, ὅπως καί οἱ ἐξοφλήσεις καί οἱ κρατήσεις, καί καταργώντας τόσο τό σύστημα πληρωμῶν στό νόμισμα τοῦ τόπου τῆς οἰκίας, ὅσο καί τήν συναφή ἀναφορά στίς τιμές συναλλάγματος. Ὅσον ἀφορᾶ τίς συμβάσεις πού δέν εἶχαν ἀκόμη λήξει, ἡ Ἐπιτροπή μέ τήν ἴδια ἀπόφαση παρέσχε στούς δανειοδοτηθέντες τήν δυνατότητα μειώσεως τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου ἴσης μέ τήν διαφορά μεταξύ τοῦ ποσοῦ τοῦ δανείου μέ βάση τήν ἐπίσημη τιμή καί τοῦ ποσοῦ τοῦ δανείου μέ βάση τήν τιμή πού ἴσχυε στήν ἀγορά κατά τήν ἡμέρα τῆς πληρωμῆς. Ἡ ἐν λόγω προσφορά ἐπανελήφθη μέ ἔγγραφο τοῦ Ἰουνίου 1977 (συνημμένο 9 στό ὑπόμνημα ἀντικρούσεως τῆς 27ης Μαΐου 1980 στίς ὑποθέσεις 5 καί 18/80), στήν παράγραφο 2 τοῦ ὁποίου διευκρινίζετο συγχρόνως ὅτι οἱ ὀφειλέτες πού δέν εἶχαν ζητήσει τήν μείωση ἐξηκολούθουν νά ἔχουν τήν εὐχέρεια τῆς πληρωμῆς τῶν δόσεων στό νόμισμα τοῦ τόπου τῆς οἰκίας, ἀλλά βάσει τῆς ἰσοτιμίας πού θά ἴσχυε κατά τό χρόνο κάθε μεταφορᾶς. Πρός ἀποφυγή ἀσαφειῶν, στήν παράγραφο 4 τοῦ ἰδίου ἐγγράφου προσετίθετο ὅτι «καμμία ἐγγύηση δέν δύναται νά δοθεῖ ὡς πρός τή διατήρηση τῆς τιμῆς συναλλάγματος τήν ὁποία ἐφαρμόζει σήμερα ἡ Ἐπιτροπή γιά τή μετατροπή σέ βελγικά φράγκα» τῶν κρατήσεων γιά τήν ἀπόσβεση τῶν δανείων.

Δύο ἀπό τούς προσφεύγοντες τῶν ὑπό κρίση ὑποθέσεων — οἱ Adam καί Knoeppel — ἀπεδέχθησαν τήν μείωση τῆς ὀφειλῆς τους. Μέ βάση τήν ἄποψη πού δέχθηκα σχετικά μέ τήν ἐφαρμοστέα τιμή συναλλάγματος ἐπί τῶν χρηματικῶν ὑποχρεώσεων πού ἀπορρέουν ἀπό τίς συμβάσεις δανείου, θεωρῶ ὅτι τό γεγονός αὐτό εἶναι ἄσχετο. Τά πράγματα θά ἦταν διαφορετικά, ἄν ἐγίνετο δεκτό ὅτι οἱ συμβαλλόμενοι συνεφώνησαν ἐπί σταθερῆς ἰσοτιμίας· αὐτό θά ἐσήμαινε πράγματι ὅτι, ἀποδεχόμενοι τήν μείωση τῆς ὀφειλῆς τους, οἱ ὀφειλέτες συνήνεσαν στήν τροποποίηση τῶν ὅρων τῆς συμβάσεως, ὑπό τήν ἔννοια τῆς μετατροπῆς τῆς ἰσοτιμίας ἀπό σταθερή σέ μεταβλητή (πού θά ἐξηρτᾶτο ἔτσι ἀπό τίς ἐνδεχόμενες τροποποιήσεις τοῦ ἄρθρου 63 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως).

Ἐκκινώντας ἀπό παρόμοια ὑπόθεση, ὁ δικηγόρος τοῦ Adam φαίνεται νά ὑπο-

στηρίζει ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ὥθησε δολίως τούς ὀφειλέτες νά ἀποδεχθοῦν τήν τροποποίηση τῆς συμβάσεως καί ὅτι συνεπῶς ἡ τροποποίηση αὐτή πρέπει νά θεωρηθεῖ ἄκυρη λόγω ἐλαττώματος τῆς δουλήσεως. Ἡ ἄποψη αὐτή εἶναι κατ' ἐμέ ἀβάσιμη. Ἔχω ἤδη διευκρινίσει ὅτι ἡ προσφερθείσα μείωση τοῦ κεφαλαίου τοῦ δανείου συνέπεσε χρονικῶς μέ τήν τροποποίηση τοῦ ἄρθρου 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων καί προφανῶς συνεδέετο μέ τήν τροποποίηση αὐτή. Εἶναι γνωστό ὅτι τό τροποποιηθέν ἄρθρο 9, ἄν καί ὁρίζει ὅτι ἡ ἐξόφληση τοῦ δανείου πραγματοποιεῖται σέ δελγικά φράγκα, δέν ἀναφέρει πάντως καμμία ἰσοτιμία. Δέν βλέπω λοιπόν πῶς μία τέτοια ρήτρα θά ἠδύνατο νά ἀποτελεῖ τέχνασμα ἱκανό νά ἐξαπατήσει τούς ὀφειλέτες: ἡ ρήτρα ἦταν ἴσως ἐλλιπής, δέν μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι εἶναι δυνατόν νά χαρακτηρισθεῖ ὡς δολία.

Ἐν πάση περιπτώσει, τό ἀποφασιστικό στοιχεῖο εἶναι ὅτι ἡ ἀποδοχή τῆς μειώσεως δέν συνεπήγετο κατ' ἐμέ οἱαδήποτε τροποποίηση τῶν κανόνων γιά τίς τιμές συναλλάγματος. Δέν εἶναι συνεπῶς δυνατόν νά γίνει δεκτό ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ἐξηπάτησε τόν ἀντισυμβαλλόμενο, ἐφ' ὅσον οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως παρέμειναν ἀμετάβλητοι.

Δέν πρέπει νά λησμονεῖται ὅτι στίς ὑπό κρίση ὑποθέσεις τό ζήτημα πού τίθεται εἶναι ἡ ἐκτίμηση τῆς συμπεριφορᾶς τῶν μερῶν στό πλαίσιο τῶν σχέσεων πού ἀπορρέουν ἀπό τίς συμβάσεις δανείου. Γιά τόν λόγο αὐτό ἡ αἰτίαση πού διετυπώθη ἀνωτέρω θέτει στήν πραγματικότητα τό ζήτημα τῆς τηρήσεως τῆς ὑποχρεώσεως καλῆς πίστεως, πού πρέπει νά πρυτανεύει στήν συμπεριφορά τῶν μερῶν σέ κάθε σύμβαση, τόσο κατά τίς διαπραγματεύσεις, ὅσο καί κατά τήν σύναψη τῆς συμβάσεως καί ἐν συνεχεία τήν ἐκτέλεσή της. Αὐτό ἄλλωστε ἀνταποκρίνεται στό συγκεκριμένο περιεχόμενο τῶν αἰτιάσεων τοῦ Adam κατά τῆς Ἐπιτροπῆς βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς δικαιολογημένης ἐμπιστοσύνης: ὁ προσφεύγων ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ἠδυνήθη νά ἐφαρμόσει τίς ἀναπροσαρμοσμένες τιμές συναλλάγματος ἐπί τῶν κρατήσεων γιά τήν ἐξόφληση τοῦ δανείου μετά ἀπό μία σειρά πρωτοβουλιῶν πού ἀνέλαβε ἀπό τό 1975 καί οἱ ὁποῖες ἀποτελοῦσαν τίς διάφορες φάσεις ἑνός σχεδίου πού εἶχε ὡς σκοπό νά παρασύρει τούς ὀφειλέτες νά δεχθοῦν τήν ἀναθεώρηση τῶν ὅρων τοῦ δανείου. Ὁ δικηγόρος τοῦ Adam ἀναφέρει σχετικῶς τήν τροποποίηση τοῦ ἄρθρου 9 τῶν ἐκτελεστικῶν διατάξεων, τήν προσφερθείσα μείωση τοῦ ὀφειλομένου κεφαλαίου καί τήν διατήρηση μέχρι τό 1979 τῶν ἰσοτιμιῶν τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου ἀκόμη καί ἔναντι τῶν ὀφειλετῶν πού εἶχαν ἀποδεχθεῖ τίς νέες ἰσοτιμίες.

9. Ὁ δικηγόρος τοῦ προσφεύγοντος Adam προσάπτει στήν Ἐπιτροπή ὅτι μέ τήν συμπεριφορά της ἐδημιούργησε στούς ὀφειλέτες τήν πεποίθηση ὅτι οἱ ἰσοτιμίες τοῦ Διεθνοῦς Νομισματικοῦ Ταμείου θά διετηροῦντο ἐπ' ἀόριστο καί ὅτι μέ αὐτή τήν προϋπόθεση τούς ὥθησε νά ἀποδεχθοῦν τήν μείωση τοῦ κεφαλαίου πού ὄφειλαν, ἐνῶ στή συνέχεια ἐφήρμοσε ἐπί τῶν κρατήσεων, ἀπό τοῦ μηνός Ἀπριλίου 1979, τίς νέες τιμές συναλλάγματος πού εἶχε θεσπίσει μέ τόν κανονισμό 3085/78.

Εἶναι προφανές ὅτι μέ αὐτό τόν τρόπο ἐπαναλαμβάνεται ἀπό διαφορετικῆς ἀπόψεως ὁ ἰσχυρισμός ὅτι ἡ Ἐπιτροπή δολίως ἐπεδίωξε νά ὠθήσει τούς ὀφειλέτες νά ἀποδεχθοῦν τήν ἀνανέωση τῆς συμβάσεως τοῦ δανείου. Περιορίζομαι λοιπόν νά παρατηρήσω κατ' ἀρχάς ὅτι ἀδυνατῶ νά ἀποδώσω στίς προαναφερθεῖσες ἐνέργειες παρόμοια πρόθεση καί κατά δεύτερο λόγο ὅτι τό δικαίωμα τῆς Ἐπιτροπῆς, πού ἀναγνωρίζεται ἀπό τήν σύμβαση, νά ἀναπροσαρμόζει τίς τιμές συναλλάγματος παράλληλα μέ τίς ἐνδεχόμενες τροποποιήσεις τοῦ

ἄρθρου 63 τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως καθίστα περιττή οἱαδήποτε συμφωνία περί νέων ὅρων τῆς συμβάσεως δανείου.

10. Ὁ ἴδιος προσφεύγων, ὁ Adam, προσάπτει περαιτέρω στήν Ἐπιτροπή τό ὅτι ἀνέτρεψε πρός ὄφελός της τήν ἰσορροπία τῶν συμβατικῶν ἐνοχῶν, ἐφαρμόζοντας μονομερῶς, μέσω τῶν κανονισμῶν 3085 καί 3086/78, διαφορετική συναλλαγματική ἰσοτιμία ἐπί τῶν μηνιαίων δόσεων ἐξοφλήσεως τοῦ δανείου. Αὐτό συνιστᾶ ἐν προκειμένῳ κατάχρηση ἐξουσίας, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἡ Ἐπιτροπή ἔκανε χρήση τῶν δύο κανονισμῶν πού μόλις ἀνέφερα γιά νά ἐξασφαλίσει ὑπέρ αὐτῆς μιά ἐγγύηση συναλλαγματικῆς φύσεως καί ἐπομένως τήν ἀπόδοση ποσοῦ κατά πολύ μεγαλυτέρου ἀπό τό ἀρχικῶς καταβληθέν κεφάλαιο.

Ἂν ἀληθεύει, ὅπως ἐπεχείρησα νά ἀποδείξω, ὅτι οἱ νέες τιμές συναλλάγματος πού προέβλεψε ὁ κανονισμός 3085/78 ἐφηρμόσθησαν ἐπί τῶν ὑπό κρίση συμβάσεων δανείου βάσει τοῦ ἄρθρου 15 τῶν ἐν λόγω συμβάσεων, τότε καί ἡ αἰτίαση αὐτή εἶναι ἀβάσιμη. Αὐτό καθιστᾶ περιττή τήν ἐξέταση τοῦ ζητήματος ἄν ἡ συμπεριφορά τῆς Ἐπιτροπῆς σέ σχέση μέ τήν σύμβαση δύναται νά προσβληθεῖ λόγω ὑπερβάσεως ἐξουσίας.

11. Τέλος, ὁ δικηγόρος τῶν Battaglia καί Cocco Bevilacqua προέβαλε τήν παράβαση οὐσιώδους τύπου, ὑποστηρίζοντας ὅτι ἡ ἀπόφαση τῆς Ἐπιτροπῆς νά πραγματοποιεῖ τίς κρατήσεις γιά τήν ἀπόσβεση τοῦ δανείου βάσει τῶν ἀναπροσαρμοσμένων τιμῶν συναλλάγματος δέν εἶναι αἰτιολογημένη καί συνιστᾶ κατ' αὐτό τόν τρόπο παραβίαση τοῦ ἄρθρου 25 δεύτερο ἐδάφιο τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως τῶν ὑπαλλήλων, σύμφωνα μέ τό ὁποῖο οἱαδήποτε ἀτομική ἀπόφαση πού λαμβάνεται ἀπό τήν διοίκηση καί θίγει ὑπάλληλο πρέπει νά εἶναι αἰτιολογημένη.

Γιά νά ἀνασκευάσω τήν ἄποψη αὐτή, περιορίζομαι νά ἐπαναλάβω ὅτι οἱ ὑπό κρίση διαφορές δέν ἀφοροῦν τήν ὑπηρεσιακή σχέση τῶν ὑπαλλήλων πρός τήν διοίκηση, ἀλλ' ἀντιθέτως, τήν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων πού ἀπορρέουν ἀπό τίς συμβάσεις δανείου πού συνῆψε ἡ Ἐπιτροπή μέ ὁρισμένους ὑπαλλήλους της. Ἀπό τό γεγονός ὅτι τά οἰκεῖα δάνεια ἐχορηγήθησαν ἀπό ἕνα ὄργανο στούς ὑπαλλήλους του γιά κοινωνικούς σκοπούς καί ὅτι ἡ ἀπόδοση τοῦ δανείου πραγματοποιεῖται μέ κρατήσεις ἐπί τῶν μηνιαίων ἀποδοχῶν δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπαχθοῦν οἱ διαφορές πού προκύπτουν ἀπό τίς συμβάσεις αὐτές στό πεδίο ἐφαρμογῆς τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως. Τό δεύτερο ἐδάφιο τοῦ προαναφερθέντος ἄρθρου 25 ἀφορᾶ ρητῶς τίς ἀτομικές ἀποφάσεις *πού λαμβάνονται κατ' ἐφαρμογή τοῦ κανονισμοῦ ὑπηρεσιακῆς καταστάσεως:* ἀσφαλῶς ὅμως στήν κατηγορία αὐτή δέν ἐμπίπτει ἡ ἀπόφαση πού ἀφορᾶ τούς ὅρους ἐξοφλήσεως τῶν στεγαστικῶν δανείων. Συνεπῶς ἡ ὑπό κρίση αἰτίαση δέν δύναται νά γίνει δεκτή.

12. Γιά ὅλους τούς ἀνωτέρω λόγους προτείνω ἐν συμπεράσματι τήν ἀπόρριψη τῶν προσφυγῶν πού ἤσκησαν κατά τῆς Ἐπιτροπῆς ὁ Robert Adam στίς 10 Δεκεμβρίου 1979, οἱ Jakob Flamm καί Helmut Knoeppel στίς 17 Δεκεμβρίου 1979 καί οἱ Dino Battaglia καί Antonietta Cocco Bevilacqua στίς 7 Ἰανουαρίου 1980.

Ὡς πρός τά δικαστικά ἔξοδα, λόγω τῆς περιπλόκου φύσεως τῆς διαφορᾶς καί τῶν καινοφανῶν ζητημάτων πού ἐξετάσθησαν, φρονῶ ὅτι κάθε διάδικος πρέπει νά φέρει τά ἔξοδά του.